

ЛІНГВОДИДАКТИКА

Спічка А.

– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології Донбаського державного педагогічного університету

УДК 378.147:81'2 43

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПОНТАННОГО РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ІНШОМОВНОЇ НАУКОВОЇ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ЇЇ ЧИТАННЯ СТУДЕНТАМИ-МАГІСТРАМИ, АСПІРАНТАМИ

У статті розглянуто деякі методичні підходи щодо вивчення та оволодіння студентами, аспірантами навиками спонтанного розуміння німецькомовної фахової літератури під час її читання. Особливу увагу звернено на характерні особливості словникового складу наукової фахової мови, до якого відносяться термінологічні слова, фразеологічні утворення, а також деякі займенники, займенникові слова. Розкрито також основні функції цієї лексики у науковому фаховому німецькомовному тексті.

Ключові слова: лінгвістика тексту, словниковий склад лексики, синтаксично-змістозна єдність, зорове сприймання, спонтанне розуміння, наукова фахова інформація.

Спічка А.

– кандидат педагогических наук, доцент кафедры германской и славянской филологии Донбасского государственного педагогического университета

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ СПОНТАННОГО ПОНИМАНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ НАУЧНОЙ СПЕЦИАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ПРОЦЕССЕ ЕЁ ЧТЕНИЯ СТУДЕНТАМИ-МАГИСТРАМИ, АСПИРАНТАМИ

В статье рассмотрены некоторые методические подходы относительно изучения и овладения навыками спонтанного понимания немецкоязычной научной специальной литературы в процессе её чтения студентами-магистрами, аспирантами. Особое внимание уделено на выявление характерных особенностей лексического состава научного языка по специальности.

Проанализированы слова-термины, фразеологические образования, некоторые местоимения, местоименные наречия. Рассмотрены также основные функции данной лексики в научном специальном тексте и её воздействие на процесс формирования спонтанного понимания содержания немецкоязычного научного специального текста.

Ключевые слова: лингвистика текста, словарный состав лексики, синтактико-смысловое единство, зрительное восприятие, спонтанное понимание, научная специальная информация.

Spichka A.

– *Candidate of Science (Theory of Education), Associate Professor, Department of Germanic and Slavonic Linguistics, Donbas State Teachers' Training University*

FORMATION OF SKILLS IN SPONTANEOUS UNDERSTANDING THE FOREIGN SCIENTIFIC SPECIAL LITERATURE DURING ITS READING BY THE STUDENTS-MAGISTERS, POSTGRADUATES

Some methodological approaches concerning the studying and mastering the skills of spontaneous understanding the contents of scientific special foreign literature during its reading have been considered in the article. Special attention has been devoted to the revealing the characteristic features of terms, phraseological units, some pronouns, pronominal adverbs, their main functions in german scientific special literature. The effects of the scientific lexical units on the formation of skills in spontaneous understanding the scientific information have been studied.

Key words: *text linguistics, lexicon structure, syntactical-sensible units, visual comprehension, spontaneous understanding, scientific special information.*

У сучасних умовах євроінтеграції будь-який процес наукового дослідження, який спрямовано на постійний пошук та підбір наукової літератури, фактів, даних, знайомство з новими науковими концепціями а також здійснення прямих міжнародних контактів взагалі був й на даний час залишається основним засобом наукової комунікації. Тому читання наукової літератури за фахом з метою спонтанного її розуміння, виокремлення потрібної фахової інформації без її перекладу та аналізу прочитаного потребує знання структурно-функціональних, логіко-граматичних особливостей наукової мови та перш за все відображення у науковій фаховій мові основних моментів пізнання та комунікації.

На думку видатного російського вченого, мовознавця В. Г. Адмоні наукове мислення, знання особливостей наукової мови дає можливість виробляти та застосовувати метамову відповідної галузі науки [1, с. 63].

Питанням навчання студентів, аспірантів особливостям читання та опрацювання ними наукової фахової літератури присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників, в яких висвітлено різні аспекти наукової мови. В першу чергу це

знання правил граматики, граматичних форм, словникового складу іншомовного наукового тексту. Ці питання вивчали й продовжують вивчати українські вчені-мовознавці Я. Н. Баран, О. М. Білоус, М. І. Зимомря, В. І. Карабан, російські вчені О. С. Ахманова, Л. І. Зильберман, німецькі мовознавці Н. Brinkmann, W. Fleischer та ін. У наукових дослідженнях Л. І. Зильберман науковий текст відповідно до основного положення лінгвістики тексту «...представляє собою комунікативний акт, в якому зафіксована певна інформація і який є синтаксично-змістовною єдністю» [4, с. 112].

У роботах вище зазначених науковців звертається увага на навчання студентів, а також й аспірантів умінням порівнювати різноманітні види лексико-граматичних конструкцій у плані їхньої інформативної насиченості. Знання таких конструкцій надає студентам допомогу під час читання наукової іншомовної фахової літератури у підготовці до складення іншомовного повідомлення стосовно відповідної галузі наукових досліджень. Використання методичного підходу порівняння лексико-граматичних конструкцій під час читання наукової іншомовної фахової літератури забезпечує достатньо швидке сприйняття та адекватне розуміння водночас із зоровим сприйняттям важливої для читача інформації.

Отже, впровадження процесу формування навиків та умінь спонтанного розуміння іншомовного наукового тексту за фахом під час його читання студентами-магістрами, аспірантами є сьогодні дуже важливим й **актуальним**. Тому **метою** статті є розглянути та запропонувати деякі методичні підходи, використання яких спрямовано на вивчення та оволодіння студентами, аспірантами словникового складу наукових іншомовних текстів за фахом. До словникового складу відносяться термінологічні слова, стійкі словосполучення як фразеологічні утворення.

Аналіз зазначеного словникового складу здійснюється на прикладах німецькомовної фахової літератури з філології, методики навчання іноземних мов, зокрема німецької мови, педагогіки, психології на основі тісних зв'язків теоретичних знань студентів, аспірантів в галузях лінгвістики тексту, лінгводидактики, лінгвопсихології, лінгвометодики.

Надамо приклад короткого уривку наукового тексту з методики навчання німецької мови під назвою „Anleitung zum Sprechen und Reden. Der Unterschied zwischen Gespräch und Rede“.

„...Der grundlegende Unterschied zwischen Gespräch und Rede wird erarbeitet: Das Gespräch setzt Gesprächsteilnehmer, ein wechselseitiges Fragen, Antworten, Begründen, Widerlegen voraus. Es ist entweder dialogisch oder dialektisch, auch wenn kürzere oder längere

Reden **darin** ihren **Platz haben**; **das Wechselgespräch** ist die Hauptsache, gemeinsame Erörterung und Klärung eines Problems das Ziel. Das Gespräch fordert gründliche Vorbereitung, **Sachkenntnis**, eigenes Urteil, auch **Schlagfertigkeit**, vor allem Bereitschaft, auf den anderen einzugehen, sich von ihm überzeugen zu lassen und gemeinsam einen Gedanken zu entwickeln.

Die Rede wendet sich an einen **Zuhörerkreis**. Selbst wenn eine Aussprache sich anschließt, **hat** doch der Redner das **letzte Wort**. Der Zweck der Rede ist entweder Unterrichtung der Zuhörer über eine Sache oder die Beeinflussung der Hörer. Die Rede ist entweder Mitteilung, Bericht oder Aufruf zur **Stellungnahme** und zum Handeln.“ [9, S. 67, 68].

Студентам, аспірантам пропонується виконання завдання, яке спрямоване на визначення розрізнення між поняттями **Gespräch** (розмова або діалог) і **Rede** (промова, монолог) після швидкого перегляду тексту уривка з використанням визначених слів-термінів та фразеологічних утворень (фразеологізмів). Знання та розуміння функціонування термінологічної лексики допомагає студентам виробити правильну швидку орієнтацію у науковому тексті, швидко сприйняття логічної сукупності висловлювання. Оволодіння такими навиками допомагає студентам виокремлювати та визначати загальне, що й веде до формування спонтанного виокремлення ключової інформації за змістом переглянутого тексту.

Семантика таких складних термінів, фразеологічних утворень як **das Wechselgespräch** (взаємна розмова), **die Sachkenntnis** (знання справи), **die Schlagfertigkeit** (меткість, винахідливість), **die Stellungnahme** (думка, погляд), **der Zuhörerkreis** (коло слухачів); фразеологічні утворення **das letzte Wort haben** (надавати підсумкове висловлення), **einen Platz in etwas haben** (займати позицію десь) відображають явища, дії об'єктивної дійсності у свідомості студентів-читачів наукової літератури. Цілісне значення цієї фахової лексики складається з компонентів, які зрушують свою семантику в залежності від сфери їхнього функціонування відповідно до конкретної галузі науки. Їхня семантика сприймається студентами «...як щось цілісне, понятійно єдине» [3, с. 66]. Семантична цілісність або семантична нерозкладність є однією з основних ознак фразеологічних сполучень. На основі структурно-вербальних ознак термінологічної лексики, фразеологічних утворень студентам удається виявити глибинний зміст, інформаційну сутність наукового фахового тексту у цілому.

Загально відомо, що у кожній мові, зокрема у німецькій науковій фаховій мові, використовується група лексики, яка відноситься до фразеологізованого словникового складу наукового

тексту. До такої групи належать займенникові слова, які допомагають студентам, аспірантам виявити логічні стосунки висловлювань у частинах тексту. У німецькомовних фахових наукових текстах, як свідчить практика, часто виявляються займенникові слова такого типу: **dagegen**, **danach**, **dadurch**, **deshalb**, **darum**, **dazu** та деякі інші. Вони тісно об'єднують окремі речення у науковому тексті та чітко висвітлюють характерні особливості логічних відношень між реченнями тексту.

Аналогічну функцію виконують у німецькомовному фаховому тексті займенники типа **zuletzt**, **trotzdem**, **dementsprechend**, **demzufolge**, **im Gegenteil**, **auf Grund** та інші. Після ознайомлення студентів, аспірантів з семантикою цієї групи лексичного складу наукового фахового тексту їм пропонується виконання завдання, яке спрямовано на те, щоб вони зорієнтували свою увагу на залучення цієї категорії лексики та на визначення їхніх функцій у тексті. Ці лексичні засоби наукової німецької мови функціонують під час переповідання наукового припущення, допущення, прогнозування, надання рекомендацій, констатації фактів, даних, формулювання висновків. Такі фразеологізовані утворення (словосполучення) виконують також абстрагування мовлення, що дійсно притаманно науковому фаховому тексту.

Слід також підкреслити факт, що невід'ємним компонентом техніки читання наукової іншомовної фахової літератури та спонтанного розуміння змісту наукової інформації є також швидкість виконання операцій зорового сприймання фахової наукової лексики. Використання операції зорового сприймання допомагає студентам прискорити процес пошуку потрібної наукової інформації, а також проявити своє прагнення до самовираження здібностей у наукових дослідженнях.

Отже, підсумовуючи значення використання розглянутих методичних підходів щодо формування навиків спонтанного розуміння змісту іншомовної наукової фахової літератури під час її читання студентами, аспірантами дуже важливим є проникнення у логіко-лінгвістичну структуру наукового фахового тексту. Показником сформованості навичок спонтанного розуміння змісту прочитаної іншомовної наукової фахової літератури є оволодіння студентами, аспірантами високим автоматизмом змістовного сприймання словникового термінологічного складу наукового фахового тексту. Такі знання, навички закріплюються у процесі самостійної роботи студентів, аспірантів над читанням відповідної галузі наукової іншомовної фахової літератури.

Література

1. Адмони В. Г. Синтаксис современного языка / В. Г. Адмони. – Л., 1973. – 366 с.
2. Адмони В. Г. Теоретическая грамматика немецкого языка / В. Г. Адмони // Строй современного немецкого языка. – М.: Просвещение, 1986. – 334 с.
3. Баран Я. А. Фразеологія: знакові величини: [навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов] / Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус, І. М. Зимомря. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 256 с.
4. Зильберман Л. И. Лингвистика текста и обучение чтению научной литературы: [чтение, перевод, устная речь. Методика и лингвистика] / Л. И. Зильберман. – Л.: Наука, 1977. – 331 с.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: [Частина II: Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі] / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 302 с.
6. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова): [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 592 с.
7. Функциональный стиль общенаучного языка и методы его исследования / под ред. О. С. Ахмановой. – М., 1974. – 178 с.
8. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer. – Leipzig, 1982. – 250 S.
9. Ulshöfer R. Methodik des Deutschunterrichts. Mittelstufe II. / R. Ulshöfer. – Stuttgart: Klett Verlag, 1981. – 459 S.

Коротяєва І.

– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології Донбаського державного педагогічного університету

УДК 378.147.091.2:811.111

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються проблеми організації самостійної роботи з англійської мови студентів мовних спеціальностей педагогічного університету у контексті сучасних технологій навчання, а саме впровадження елементів Портфельної технології; визначається роль і місце, цілі і функції самостійної роботи студентів у системі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. Аналізується функціональне призначення Європейського Мовного Портфеля та його структура; визначаються ефективні прийоми роботи з Мовним Портфелем в